

Optimisme in Ogoniland

Het borrelt en bruist in de Nigerdelta. En niet alleen waar olie lekt uit pijpleidingen. Sinds VN-organisatie UNEP in augustus zijn rapport publiceerde over de olievervuiling in Ogoniland, gloort hoop op verandering. Een betrokken geoloog: 'Ik had nooit zoveel tijd in het onderzoek gestoken, als ik dacht dat het zinloos was.'

TEKST: MARNIX DE BRUYNE | FOTOGRAFIE: PETERIK WIGGERS/HH

Bori – 'Voor ik word opgehangen...' Het rumoer verstomt rond de kleine man met de megafoon, die de woorden laat schallen over een grasveld in Bori, de hoofdstad van Ogoniland. Zijn gehoor bestaat uit een paar honderd Ogoni, onder wie een tiental hoeden dragende dorpschouwen.

Ze luisteren aandachtig als hij verder gaat. Geheel uit zijn hoofd, vier minuten lang, declameert hij de indrukwekkende rede die Ogonileider Ken Saro-Wiwa hield tijdens het militaire showproces tegen hem in 1995, dat eindigde met zijn executie. Saro-Wiwa is duidelijk nog springlevend in Ogoniland. Zeker

in Bori, zijn geboorteplaats, waar hij in 1993 honderdduizenden Ogoni op de been bracht om te protesteren tegen de regering en Shell, die fortuinen vergaarden met olie uit Ogoniland, terwijl de lokale bewoners arm bleven. Als de laatste woorden zijn weggestorven, nemen andere sprekers het over. Ze verte-

genwoordigen de burgerorganisaties van Ogoniland, die vandaag voor het eerst gezamenlijk optreden en een strategie willen uitstippelen voor de toekomst. Hoop op de agenda staat het bijna 250-pagina's tellende rapport van VN-organisatie UNEP, dat begin augustus verscheen.

Het rapport over de enorme olievervuiling in Ogoniland was voorpaginanieuws in Nederland en elders. Het kan dertig jaar duren voor alle vervuiling in het gebied is opgeruimd, is één van de conclusies – en dan alleen als regering, oliesector en de betrokken gemeenschappen samenwerken en er geen nieuwe vervuiling optreedt. Dat houdt ook in dat er een eind moet komen aan 'bunkering', de diefstal van olie uit pijpleidingen, en aan de illegale raffinaderijen. Het is een gedegen, zorgvuldig geformuleerd rapport – mede dankzij het leugentje om bestwil dat 'alle partijen het erover eens waren' dat de Shell Petroleum Development Company (SPDC), de joint venture waarin Shell deelneemt, de kosten van het onderzoek zou betalen volgens het principe 'de vervuiler betaalt'. In werkelijkheid was de angst groot dat het onderzoek Shell zou vrijleiden, omdat het

eraan meebetaalde. Maar nu verwelkomen de meeste activisten het rapport. 'We hebben nooit wetenschappelijk bewijs gehad dat Shell ons land vervuilde. Maar nu wél!' roept Celestine Akpobari van het Ogoni Solidarity Forum, één van de initiators van de bijeenkomst. 'Shell moet Ogoniland schoonmaken en compensatie betalen. Zo niet, dan zullen we het bedrijf voor alle rechtbanken slepen, van de ene kant van de wereld naar de andere.'

Metten met twee maten

Niet alleen tijdens de massavergadering in Bori gloort de hoop op verandering. Het is ook

'We hadden nooit wetenschappelijk bewijs dat Shell ons land vervuilde. Nu wél!'

te voelen in het vissersdorp Bodo, één van de plekken in de delta waar de olievervuiling het meest zichtbaar is. Eind 2008 en begin 2009 stroomde hier wekenlang olie uit een pijpleiding, voordat de SPDC het lek kwam dichten.

Kinderen in het dorp Nsisioken halen drinkwater bij de tankwagens die dagelijks langskomen omdat – zo bleek uit het UNEP-rapport – de bronnen vergiftigd zijn met benzene

Het haventje ligt aan een enorme, door mangroves omringde baai die droog valt bij eb. Zover je kijkt, zie je olie op het water en op het drooggevallen zand, die ook de werkloos langs de kant liggende vissersboten zwart heeft gekleurd. 'Ik heb al drie jaar niet meer gevestig', zegt een visser op de kade. 'Drie uur peddelen verderop is schoner water waar nog wel vissen leven, maar dat is te ver weg.' Op de markt kun je nog de vis, krabben, penho-

renslakken en oesters kopen die de bewoners vroeger in de omgeving opvisten. Maar nu komt alles uit Kameroen, tien uur

varen met een supersnelle speedboot. In het 'koninklijke paleis' van Bodo, dat oogt als een dorpspui, heerst opgewonden bedrijvigheid. De *chiefs* – keurige hoeden, overhemden met zilveren spelden en kleurige traditio-

PROTEST

Volgens de internationale vakbondsorganisatie ITUC zijn dit jaar al minstens 10 vakbondsmensen in Guatemala vermoord. In Guatemala is vakbondswerk letterlijk levensgevaarlijk. De vakbond CGTG in Guatemala stelt deze schendingen aan de kaak bij de regering.

Doe mee en vul de protestkaart in, die u in deze editie van Wordt Vervolgd aantreft. Stuur de kaart terug naar CNV Internationaal, bij voorkeur vóór 10 december 2011 (de Internationale Dag voor de Rechten van de Mens). Of kijk voor de online actie op www.cnvinternationaal.nl

Shell: 'We hebben fouten gemaakt'

'De olievervuiling in de Nigerdelta is een tragedie. Het UNEP-rapport is een mijlpaal en kan een katalysator voor verandering zijn. Shell wil zijn bijdrage leveren, maar kan dat niet alleen. De rol van het maatschappelijke middenveld is cruciaal.' Barnaby Briggs, bij Shell verantwoordelijk voor de Social Performance Management Unit, zette zijn beste been voor tijdens een recente conferentie van de Hoop voor de Nigerdelta Campagne, onlangs in Rotterdam. 'We hebben fouten gemaakt', gaf hij toe. Shell 'is afhankelijk van de Nigeriaanse regering', maar heeft 'soms te veel' op haar geleund.

Shell-woordvoerder Wendel Broere benadrukt dat Shell het UNEP-rapport nog altijd 'verwelkomt'. Hij wijst op de stappen die de Shell Petroleum Development Company (SPDC) al heeft aangekondigd en die aansluiten bij de aanbevelingen van het rapport. Als voorbeeld noemt hij de herziening van Shells schoonmaak- en saneringsprocedures na een olielek. Deze waren volgens het UNEP-onderzoek geheel ontoereikend in Ogoniland. Eind oktober kreeg Shell te maken met een nieuwe rechtszaak. Traditionele leiders van de door bezeeën vervuilde gemeenschap Nsisioken-Ogale klaagden het bedrijf aan 'wegens vijftig jaar vervuiling' bij het federale hof van de Amerikaanse staat Michigan en eisen 1 miljard dollar schadevergoeding. Shell kan niets zeggen over de zaak omdat die nu 'onder de rechter' is, aldus Broere. Hetzelfde geldt voor de olievervuiling bij Bodo, de inzet van het proces in Groot-Brittannië. Op de vraag waarom niet alvast met opruimen van de olie wordt begonnen bij Bodo, zegt hij dat 'Shell gelekte olie altijd opruimt, ongeacht de oorzaak'. Waarom daarvan bij Bodo niets te zien is, kan hij niet uitleggen. Wel wijst hij op dertien nieuwe olielekken veroorzaakt door oliefistal, 'alleen al in 2011', die de SPDC bij Bodo zou hebben geteld.

De chiefs van Bodo laten zich door de advocaten Martyn Leigh en Kristen Roy van het Britse bureau Leigh Day & Co bijpraten over de zaak van hun gemeenschap tegen Shell

nele kettingen – zijn bijeengekomen om naar twee advocaten te luisteren van het bureau Leigh Day & Co in Londen. De twee staan klaar met een fles Remy Martin-cognac in de hand als welkomsgeschenk. Ze zullen verslag doen van de zaak tegen Shell die ze namens de 69.000 inwoners van Bodo voeren. Maar ze zijn niet blij een journalist te zien. 'We hebben beloofd niet met de pers te spreken. We willen niets doen dat de onderhandelingen met Shell in gevaar kan brengen.' Begin augustus maakte Leigh Day bekend dat Shell aansprakelijkheid accepteerde voor de twee lekken en bereid was de Britse jurisdictie te erkennen. 'De stemming verandert. Oliebedrijven moeten ophouden met twee maten te meten en moeten in ontwikkelingslanden dezelfde milieunormen hanteren als in de VS en Europa', aldus Daniel Leader, één van de advocaten van het kantoor, destijds. Schattingen in de pers over de te verwachten bedragen varieerden van tientallen miljoenen ponden tot 250 miljoen pond. SPDC-directeur Mutiu Sunmonu noemt de bedragen 'schromelijk overdreven', evenals de genoemde hoeveelheden gelekte olie. Volgens het persbericht van Leigh Day is bij Bodo 'naar schatting' evenveel olie gelekt als tijdens de Exxon-Valdez-ramp van 1989 in Alaska. In een rapport van begin november haalt Amnesty experts aan volgens wie vierduizend vaten olie per dag de natuur instroomde in de weken dat de lekken niet werden gedicht. Sunmonu spreekt van in totaal vierduizend vaten gelekte olie bij Bodo. Dat is 65 keer minder dan bij de Exxon-Valdez-ramp.

Alleen dit meningsverschil voorspelt al grote onenigheid over het schikkingsbedrag, waarover dan ook nog maanden zal worden onderhandeld. Maar in Bodo heerst optimisme. Het is bijna tastbaar bij het Pius College in Bodo, een grote middelbare school, waar medewerkers van Leigh Day in een zaal aan een tiental tafeltjes minutieus de inkomensderving en andere schade optekenen die de inwoners van Bodo zeggen te hebben geleden. 'Ik ga ervan uit dat we worden gecompenseerd', zegt Patience, echtgenote van een visser, als ze klaar is.

Amnestieregeling

Verandering is ook te bespeuren op een paar plekken die UNEP heeft onderzocht. Zoals in 'K-dere Jior', waar jaren geleden een oude oliebron ineens ging spuiten en er een brand ontstond die een groot stuk bos in de as legde. De olie bleef jaren liggen en was ingedikt tot een soort asfalt, beschreef Michael Gbarale van de lokale milieu- en mensenrechtenorganisatie CEHRD, de situatie. Op de bewuste plek kijkt Gbarale nu verbaasd naar de verse aarde, die een gebied van anderhalf voetbalveld bedekt. 'Wat is hier gebeurd?' vraagt hij. Vijf jongeren op motoren die op ons bezoek zijn afgekomen, leggen uit dat door Shell gezonden contractors met grote griepers in de weer zijn geweest. De olie is niet afgegraven, maar slechts bedekt met aarde, zeggen ze. Het is onmogelijk na te gaan of dat klopt. Wel is aan de rand van de open plek, waar zwarte stammen van de verbrande bomen staan, nog wel een asfaltachtige laag olie te zien die het moeras in lijkt te lopen. >

De haven van Bodo bij eb, met op het zand een laag olie

De jongens zijn hier 'voor jullie veiligheid', zeggen ze, maar willen geld. Gbarale praat geroutineerd het bedrag omlaag tot onder de vijf euro de man, maar is geërgerd. 'Het zijn bandieten, alle vijf. Kijk maar naar de litten in hun gezicht. Maar ja, werk is hier niet.'

Toch is de veiligheid in de Delta enorm toegenomen. Dat komt door de succesvolle amnestieregeling van 2009, waar 26.196 ex-rebellen

'Oliebedrijven moeten nu overal dezelfde milieunormen hanteren als in het Westen'

van de Beweging voor de Emancipatie van de Nigerdelta (MEND) aan meedoen. In ruil voor training en vakopleidingen beloofden ze alleen nog op vreedzame wijze te strijden voor eerlijker verdeling van olie-inkomsten. Sinds zij hun wapens inleverden, is ook de 'gewone' criminaliteit afgenomen.

Drinkwater

Ook in het dorp Nsisioken is sprake van verbetering. Het UNEP-team trof hier in vier van de vijf waterbronnen die het onderzocht, concentraties aan van het kankerverwekkende benzeen die zeven- tot negenhonderd keer hoger waren dan wat de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) aanvaardbaar acht. 'De mensen drinken het nog steeds', zegt Sebastian Kpalap, die één van de onderzochte putten sloeg om onder meer meervallen te kunnen kweken. 'Mensen gaan liever morgen dood door kanker, dan vandaag door dorst.'

Toch is er een alternatief. Sinds het UNEP-rapport is gepubliceerd, rijden dagelijks tankwagens rond met schoon drinkwater. Niet ver van Kpalaps huis en viskwekerij stopt een wat ouder, opgelapt model tankauto waar vooral kinderen hun jerrycans komen vullen.

'Het zou fijn zijn geweest als de staat nieuwe, schonere tankwagens had gebruikt voor de drinkwatervoorziening. Dat zou meer ver-

trouwen hebben gewekt', zegt Ferdinand Giadom, milieugeoloog van de Universiteit van Port Harcourt. Giadom heeft in

Nsisioken onderzoek gedaan naar de snelheid waarmee de olievervuiling zich onder de grond verspreidt, waarop hij binnenkort promoveert. Zijn dissertatie zal 'schokkende cijfers' bevatten, vertelt hij in een restaurant. Giadom maakte ook deel uit van het UNEP-team dat het onderzoek deed in Ogoniland. Hij is 'echt tevreden' met het rapport, alleen al omdat de bewoners van Nsisioken nu schoon drinkwater krijgen. Maar de aange-troffen vervuiling noemt de geoloog 'véél' groter dan ik me in mijn wildste dromen had kunnen voorstellen'.

Met behulp van grafieken en foto's op zijn laptop vertelt Giadom over de licht aflopende kleilagen in Ogoniland die amper water absorberen, waardoor vervuild grondwater zich niet alleen 'erg snel' verspreidt, maar ook tot een veel grotere afstand van de bron van vervuiling dan het UNEP-team had gedacht. Op andere plekken bleek het weer veel dieper te

zakken dan was verwacht, dankzij poreus zandsteen. Niet opgeruimde olie kan zo een enorm gebied vervuilen.

Het was soms uiterst moeilijk de gegevens te verzamelen, vertelt hij. 'Je kunt niet zomaar ergens bodemonsters nemen. Nee: de eerste dag praat je met het dorpsbestuur over het onderzoek; de tweede dag leg je alles uit aan de raad van ouderen. Als je geluk hebt, kun je op de derde dag beginnen met werken. En dan komt het nog vaak voor dat boze jongeren om je heen gaan staan en vragen wiens belangen je dient. Daar kunnen jeugdleiders bijzitten, die je een dag eerder alle medewerking hebben toegezegd.'

Het UNEP-rapport kan ook erg somber stemmen. Het opruimen van de vervuiling mag technisch mogelijk zijn, het kan dertig jaar duren voor Ogoniland schoon is. Daar komt bij dat het wantrouwen tegenover Shell, dat voor het opruimen moet zorgen, nog altijd enorm is. En dat het onderzochte Ogoniland slechts een klein deel beslaat van de hele Nigerdelta, die op veel plekken even vervuild zal zijn.

Giadom weet het. 'Maar ik geloof dat het vermogen te veranderen deel uitmaakt van de mens. De maatschappij kan veranderen. Als ik dat niet had geloofd, had ik nooit zoveel van mijn eigen geld gestoken in mijn promotieonderzoek.'

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl

Lees het rapport *The true 'tragedy'* op www.wordtvervolgdmagazine.nl. Daar staan ook drie verfilmd verhalen uit Bodo en de laatste rede van Ken Saro Wiwa.

TONZON

de unieke en milieuvriendelijke oplossing voor een warme vloer

"Perfect idee: een warme vloer en een flinke kostenbesparing. En zo milieuvriendelijk, het is de enige vloerisolatie met DUBO-keur."

Veel begangrondvloeren in Nederland zijn koud. Vooral aan het eind van de winter. De 'koude zone' onderin de woning blijkt eenvoudig te verhelpen met een unieke Nederlandse uitvinding.

Bijzondere isolatietechniek

TONZON heeft een unieke isolatietechniek ontwikkeld, waarbij lucht wordt gebruikt die overal gratis aanwezig is. Het opvouwbare isolatiemateriaal (Thermoskussen) ziet eruit als een flexibele thermosfles. De Thermoskussens blokkeren de permanente uitstraling van de vloer naar de koude grond onder ons huis. Hierdoor komt de vloer eindelijk op kamertemperatuur en koelt 's nachts maar weinig af. Het effect is verbluffend en niet te vergelijken met andere isolaties!

Extra kostenbesparend

TONZON bespaart veel meer energie dan een gewone vloerisolatie. Het stookseizoen wordt korter en u hoeft minder te

stoken om comfortabel te wonen. Bij vloeren met vloerverwarming is de besparing nog hoger. De verwarming kan eindelijk goed geregeld worden.

Bewezen resultaat

Dat de TONZON techniek fantastisch werkt, is wetenschappelijk onderbouwd. Het telt zeer hoog mee in het label en de milieubelasting is minimaal.

Comfort voor u én voor het milieu.

Wilt u meer weten over TONZON isolaties? Kijk voor meer informatie of een offerte op www.tonzon.nl en bekijk de video's op YouTube kanaal TONZONHR.

